

Κρατικά Βραβεία Λογοτεχνίας και τό περιοδικό «Ένδοχώρα»...

## I

«Κύριε Γ. Ζώρα τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, κ. Β. Βαρίκα κάποιων καλῶν κριτικῶν κειμένων, κ. Ἄλκη Θρύλε πού ἐκτιμούσαμε τή λεπταισθησία σας, κ. Ανδρέα Καραντώνη τῶν ‘Νέων Γραμμάτων’, κ. Κωστή Μπαστιᾶ ἐκείνου τοῦ ἐξοχου ‘Μηνᾶ τοῦ Ρέμπελου’, κ. Κ. Θ. Δημαρᾶ κριτικέ τοῦ νεοελληνικοῦ διαφωτισμοῦ, κ. Γ. Κουρνοῦτε Κυβερνητικέ Ἐπίτροπε, κ. Ἄγγελε Φουριώτη, Γραμματέα τῆς Ἐπιτροπῆς, ἡ περίπτωση πού θ’ ἀναφέρουμε μᾶς ἀναγκάζει νά προβοῦμε σέ ἀνοιχτή καταγγελία γιά μιάν ἀπόφασή σας.

Σᾶς καταγγέλουμα στήν κυβέρνηση τῆς χώρας, στόν πνευματικό κόσμο τῆς Ἑλλάδας, στόν ἡμερήσιο Τύπο γιά πρωτοφανῆ στά πνευματικά χρονικά ἀμέλεια. Στίς 28 τοῦ Ἰουλίου ἀνακοινώσατε τίς ἀποφάσεις σας γιά τά βιβλία πού βραβεύσατε, βιβλία πού ἐκδόθηκαν τό 1958 καί εἶχαν κατατεθεῖ στήν Ἐθνική Βιβλιοθήκη. Τά γράφουμε αὐτά - σύμφωνα μέ τήν ἀνακοίνωσή σας - γιά νά μήν ὑπάρξει λόγος στρεψοδικίας, φαινομενικῶν ἄλλοθι καί τρόποι ὑπεκφυγῶν. Τά βιβλία, λοιπόν, εἶχαν κατατεθεῖ στήν Ἐθνική Βιβλιοθήκη. Ἐσεῖς, κύριοι, εἶχατε τή στοιχειώδη ὑποχρέωση νά τά διαβάσετε ὅλα, μά δέν τό κάνατε.

- Πῶς, θά ρωτηθεῖ ὁ καθένας πού διαβάσει αὐτό τό συνταρακτικό (καί βέβαια συνταρακτικό σχόλιο), τέτοιες φήμες τῶν γραμμάτων μας δέν θά διάβαζαν τά βιβλία πού ἦταν ὑποχρεωμένοι νά κρίνουν; Τά ψιλοκοσκίνισαν μάλιστα. Ἐδῶ πρόκειται νά διαθέσουν ἀπό τά χρήματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, πού θέλει νά βοηθήσει τούς λογοτέχνες του, ἐδῶ - δίκικο μαχαίρι τοῦτο, ὅπως ἀποδεικνύεται γιά τόν ἀποδέκτη, πού ἡ στάση του μᾶς ἀπασχολεῖ παρακάτω - ἡ βράβευση χαρίζει κάποια δόξα, κάποια καθιέρωση τέλος πάντων...

Καί ὅμως, φίλατε ἀναγνώστη μας, δυστυχῶς, ἡ Ἐπιτροπὴ δέν διάβασε ὅλα τά βιβλία ἢ τουλάχιστο δέν διάβασε ἓνα. Καί αὐτό, γιά δυστυχία της, ἔτυχε τοῦ βραβείου τῶν ταξιδιωτικῶν ἐντυπώσεων. Πρόκειται γιά τό βιβλίο τοῦ κ. Δημ. Σαλαμάγκα ‘Τοπία καί χρονικά’.

- Μήπως διαφωνεῖτε, θά σκεφεῖτε, μέ τήν κρίση τῆς Ἐπιτροπῆς; μά ποιοί εἶστε ἐσεῖς;

- Ἐμεῖς; ὄχι... μά τό ἴδιο τό βιβλίο διαμαρτύρεται! Ὁ ὑπότιτλος τοῦ ἐξωφύλλου τό φωνάζει. Ἡ σεβαστὴ Ἐπιτροπὴ, ὄχι μόνον δέ διάβασε τό βιβλίο, μά δέν τό εἶδε καν!!!

- Πῶς;

- Βέβαια γλεντοῦμε τήν ‘περίπτωση’, δέν σᾶς τήν ἀποκαλύπτουμε ἀμέσως φοβούμενοι γιά σᾶς κανένα ‘σόκ’, δέν ξέρεις τί γίνεται. Εἶμαστε σκανδαλοθῆρες; ὄχι δά καί σκανδαλοθῆρες. Ὅργισμένοι, λυπημένοι, ἀποκαρδιωμένοι ἀπό τό πρωτοφανές σκάνδαλο; Ναί. Γιατί τό βιβλίο τοῦ κ. Δημ. Σαλαμάγκα ‘Τοπία καί Χρονικά’ εἶναι ἀπλούστατα βιβλίο μέ...στίχους. Κι ἀναδημοσιεύονται σ’ αὐτό ποιήματα τοῦ κ. Δημ. Σαλαμάγκα, γραμμένα ἀπό τό 1925 ὡς τά 1955. Τό πρῶτο μέρος τά ‘Τοπία’ περιέχει 10 ποιήματα, τό δεύτερο μέρος ‘Χρονικά’ 12 ποιήματα καί ἀκολουθοῦν 33 μεταφράσεις.

Ποῦ λοιπόν οἱ ταξιδιωτικές ἐντυπώσεις; Κι ἐμεῖς οἱ κουτοὶ νομίσαμε πρὸς στιγμὴν πὼς στήν πόλη μας μεγάλωσε αἰφνίδια -σάν τὰ μανιτάρια- ἓνα πρώτου μεγέθους πεζογραφικὸ ταλέντο. Κι ἀπορούσαμε χαρούμενοι -ὥσπου νά πᾶμε στό βιβλιοπωλεῖο -πῶς ἔγινε αὐτό τό τάνυσμα τοῦ λόγου τοῦ κ. Δημ. Σαλάμάγκα, πού ἀσφαλῶς τόν ἔφερε πλάϊ στόν Παπαντωνίου, Καζαντζάκη, Οὐράνη καί τούς λοιπούς 'ταξιδιωτικούς' πεζογράφους μας!

Λοιπόν, κύριοι τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀπονομῆς Κρατικῶν Λογοτεχνικῶν Βραβείων, ποιός σᾶς ἔρριξε τήν πεπονόφλουδα; Σέ ποιόν ἀπό τὰ μέλη σας εἶχατε τυφλή ἐμπιστοσύνη; Ποιός καί πῶς εἰσηγήθηκε τή βράβευση; [...]] (Περιοδικό «Ἐνδοχώρα», τεύχος πρώτο, Ἰωάννινα Σεπτέμβρης-Ὀκτώβρης 1959, σσ. 50-52.)

ΥΓ. Τό παραπάνω σχόλιο τό ἔγραψε ὁ Φ. Τζιόβας.

Ἡ «Ἐπιτροπή» δέν ἀπάντησε στό περιοδικό «Ἐνδοχώρα», ὅπως δέν ἀπάντησε «Ὁ κύκλος ποιητῶν» στόν Νίκο Λάζαρη, κι ἄς τόν προκάλεσε ὁ Νίκος. Ὅπως δέν ἀπάντησε σέ μένα ἢ «Ἐπιτροπή» τῶν βραβείων Ζάν Μωρεάς κι ἄς τούς ἀποκάλεσα «παπατζήδες». Τό νά μήν ἀπαντᾶς σέ τέτοιες περιπτώσεις δείχνει ἔσχατη κατάντια.

## II

Κατά τόν Μάρτη τοῦ 1962, μιά τριαντρία (Χ. Μηλιώνης, Π. Δημητρίου, Γ. Ἀράγης), ἐπισκέφτηκε τόν ΓΓ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας κ. Γ. Κουρνοῦτο. Στάθηκε σεμνά ἀπέναντί του, μέ τὰ χέρια σταυρωμένα χαμηλά, ἴσα-ἴσα νά καλύπτουν τὰ ἀχαμνά, (ἀλά Γ. Παπαδόπουλου, Πατακοῦ καί σία, ἂν καί δέν ἦταν γνωστοί ἀκόμα τότε) καί ζήτησε, ἀπό τό Ὑπουργεῖο, ἐπίδοξη γιά τό περιοδικό «Ἐνδοχώρα». (Τό περιοδικό αὐτό ἔβγαине στά Γιάννινα μέ ἔξοδα τῆς ἐκδοτικῆς ὁμάδας του -ὁ καθένας ἔβαζε, στό κοινό ταμεῖο, 500 δραχμές τόν χρόνο, ἀλλά τὰ χρήματα δέν ἔφταναν. Νά σημειωθεῖ ὅτι ἡ ὁμάδα ἔκανε τίς διορθώσεις, τὰ φακελώματα, καί ὅ,τι ἄλλο. Γιά νά μήν κοστίζει πολύ τυπωνόταν στό γραφεῖα-τυπογραφεῖα τῆς ἡμερησίας «Ἡπειρωτικός Ἀγών», μέ ἰδιοκτήτη-διευθυντή τόν Θύμιο Τζάλλα. Οἱ γιοί του Κίμωνας καί Λευτέρης ἦταν μέλη τῆς ὁμάδας. Ἡ στοιχειοθεσία τῆς ἡμερησίας καί τοῦ περιοδικοῦ γινόταν μέ λιντυπική μηχανή. Αὐτό ἦταν μειονέκτημα, γιατί αὐτή ἡ μηχανή, πού δουλεύει μέ λιωμένο μέταλλο, βγάζει σειρές, ὄχι στοιχεῖα. Ὅρθογραφικά λάθη πού διορθώνονταν σέ μιά σειρά στήν ἀνατύπωση ἔβγαინαν νέα λάθη σέ ἄλλο σημεῖο τῆς ἴδιας σειρᾶς. Κι ἔτσι τό τελικό τύπωμα εἶχε πολλά λάθη. Τό περιοδικό ἔβγαине σέ 500 ἀντίτυπα ἀπό τὰ ὁποῖα 150-200 στέλνονταν σέ φίλους, συνεργάτες καί γνωστά πρόσωπα τοῦ πνευματικοῦ κόσμου.) Ὁ κ. Κουρνοῦτος δέχτηκε τήν τριανδρία πολύ εὐγενικά. «Ναί», εἶπε, «Κατάλαβαῖνω... Κάντε μία αἴτηση, ὑπογράψτε την, πηγαίνετε δίπλα νά τήν πρωτοκολλήσετε καί φέρτε την ἐδῶ». Ἡ τριανδρία ἔτρεξε χαρούμενη, κάτω στόν δρόμο στό περίπτερο νά πάρει κόλλα, νά γράψει τήν αἴτηση, νά τήν πρωτοκολλήσει καί νά τή δώσει στόν ΓΓ. Δέν παράλειψε μάλιστα νά ἐνημερώσει καί τὰ ὑπόλοιπα μέλη τῆς ὁμάδας γιά τό γεγονός: ὅτι ὁ ΓΓ ἦταν πολύ εὐγενικός κι ὅτι δέν ἔδειξε κανένα σημάδι δυσανεξίας ἢ κακίας γιά τήν καταγγελία πού εἶχε κάνει, πρὶν ἀπό τρία χρόνια, ἢ «Ἐνδοχώρα» σχετικά μέ τὰ κρατικά, λογοτεχνικά, βραβεῖα. Ἄρα ἡ ὑπόθεση τῆς ἐπιχορήγησης τοῦ περιοδικοῦ ἦταν σέ καλὸ δρόμο. Ἡ ὁμάδα δέν εἶχε παρά νά περιμένει.

Περίμενε όλο τον χρόνο, αλλά χρήματα δεν φάνηκαν. Έτσι τον άλλο χρόνο μιά τριαντρία πάλι (Π. Δημητρίου, Σ. Σταμάτης, Γ. Αράγης), μέ μιά έτοιμη αίτηση στό χέρι, έπισκέφτηκε τον ΓΓ του Ύπουργείου κ. Κουρνούτο. Πρίν νά όλοκληρώσει τό αίτημά της ή τριαντρία (τά χέρια σταυρωμένα χαμηλά), ό κ. Γενικός είπε πολύ ευγενικά: «Ναί, βέβαια, πρωτοκολλήστε τήν αίτησή σας στό διπλανό γραφείο, κ.λπ.». Η τριαντρία ανακοίνωσε τά νέα στά ύπόλοιπα μέλη τής ομάδας. Όμως χρήματα πάλι δεν φάνηκαν. Τόν άλλο χρόνο είχαμε έκλογές και είχε κερδίσει ή Ένωση Κέντρου (Γ. Παπανδρέου). Έμεις τής «Ένδοχώρας» τον δρόμο τον ξέραμε ήδη, έτσι μιά τριαντρία (Θ. Τζούλης, Σ. Σταμάτης, Γ. Αράγης) ανέβηκε τά σκαλοπάτια του Ύπουργείου. Όμως, ενώ πρίν (τά άλλα χρόνια) υπήρχε έρημιά, τώρα γινόταν χαμός. Ένα μελισσολόγι (δασκαλικό; καθηγητικό;), είχε γεμίσει ασφυκτικά τή μεγάλη αίθουσα έξω από τό γραφείο του ΓΓ. Ό νοός όλου αυτού του κόσμου ήταν σέ μιά πόρτα, από τήν όποία έβγαινε κατά διαστήματα ένας κλητήρας και φώναζε κάποια όνόματα. Η τριαντρία έδωσε σ' αυτόν τον κλητήρα ένα σημείωμα κι έμεινε νά χαζεύει τον πολύ κόσμο χωρίς νά έλπίζει τίποτα. Ήταν στά δύο κι ένα, νά φύγει ή νά μείνει. Μολαταύτα ό κλητήρας άνοιξε σέ λίγο τήν πόρτα και φώναξε: «Ό Ένδοχώρας!..» Η τριαντρία πετάχτηκε ξαφνιασμένη νά περάσει άνάμεσα από τον κόσμο. «Όπ!», είπε ό κλητήρας, «πού πάτε, ένας είπα». Η τριαντρία μουρμούρισε πώς ήταν τρεις «ό Ένδοχώρας». Ό κλητήρας μέ πολλή δυσπιστία τούς άφησε νά μπούνε μέσα και τούς παράταξε (μέ τα χέρια πάντα χαμηλά) μπροστά σέ μιά ψηλότερη έδρα. Ό χώρος πολύ ευρύτερος από τό γραφειάκι που καθόταν, εκείνη ή νυφίτσα, ό Κουρνούτος. Τά παράθυρα ψηλά, έβλεπαν στην όδό Μητροπόλεως, φώς μπόλικο. Όρθιος πάνω στην έδρα στεκόταν ένα φαλάκρας άνδρακλας, μέ χαρακτηριστική μύτη στό πρόσωπο (Ε. Παπανούτσος). Αυτός κοιτάζοντας, από τίς πρώτες στιγμές, τή σεμνή τριαντρία, βρυχήθηκε: «Είστε ένδοχωρίτες;!» «Είμαστε», είπε ή τριαντρία. Άκολούθησε κάτι σαν όμοβροντία: «Μπράβο σας!.. σάς διαβάζω και σάς παρακολουθώ!.. Σας συχαίρω!.. Τί σας έφερε εδώ;..» «Γιά τό περιοδικό», είπε ή τριαντρία, «για μιά έπιχορήγηση». Έκείνος γύρισε άριστερά, όπου κάποιος καθόταν μπροστά σέ μιά γραφομηχανή. «Γράψε», του είπε, «δέκα χιλιάδες για τό περιοδικό 'Ένδοχώρα'. Και νά βγούν σύντομα». Έπειτα γύρισε πάλι στην τριαντρία: «Τίποτε άλλο;» «Τίποτε, ευχαριστούμε», είπε ή τριαντρία μ' ένα στόμα. «Στό καλό και νά βγάξετε τό περιοδικό!» Ό κλητήρας έβγαλε τήν τριαντρία στην πολυκοσμία. Έκείνοι, καθώς έφευγαν στριμωχτά, άκουγαν κάποιους νά τούς ρωτούνε, «τί ζήτησαν, τί τούς είπε, εκεί μέσα...». Κατέβαιναν γρήγορα τίς σκάλες σιωπηλοί. Ένας όμως, σαν άπάντηση στην κατάσταση, είπε: «Κάντε μιά αίτηση, ύπογράψτε την, πηγαίνετε δίπλα νά τήν πρωτοκολλήσετε, και φέρτε την εδώ...» Τά δέκα χιλιάδικα βγήκαν σύντομα και βοήθησαν νά τυπωθούν μερικά τεύχη. Τόν επόμενο χρόνο δεν ήταν ό Παπανούτσος στη θέση του, ήταν όμως ό Γεώργιος Μυλωνάς, ύφυπουργός παιδείας. Μιά τριαντρία πάλι (Χ. Μηλιώνης, Π. Δημητρίου, Γ. Αράγης) τον έπισκέφτηκε μέ δύο τόμους τής «Ένδοχώρας» δώρο. Ήταν κι αυτός πολύ ευγενικός, όχι σαν τον Κουρνούτο, αλλά φιλικά ευγενικός. Μας χορήγησε πάλι δέκα χιλιάδες δραχμές, που άργησαν κάπως νά φτάσουν στό περιοδικό. Τό αποτέλεσμα ήταν νά μείνουν στην τράπεζα, καθώς μάς πρόλαβαν τά γεγονότα. Αυτά τά χρήματα χρησιμοποιήθηκαν, κάπως αυθαίρετα, τό 1973 για νά βγει τό περιοδικό «Δοκιμασία». Αυθαίρετα γιατί δεν ήταν τώρα ή ίδια έκδοτική ομάδα τής

«Ένδοχώρας», μέ συνέπεια νά προκύψουν, διχογνωμίες, διαξιφισμοί, καί δημόσιες καί μή διαμαρτυρίες, τότε καί ἀργότερα.

ΥΓ. Σέ όλες τίς τριαντρίες ἤμουν παρών. Γιά ποιό λόγο; Μόνο καί μόνο ἐπειδή ὡς φοιτητής βρισκόμουν στήν Ἀθήνα καί εἶχα ἐλεύθερο χρόνο.

Πεδινή Νοέμβρης 2013